

Lokomatonderzoek in Nederland genomen en te nemen stappen

Thomas Janssen, Janneke Stolwijk, Mabel van Nunen,
Mark Gerrits, Manin Konijnenbelt, Arnold-Jan Haan,

Overzicht

1) Genomen stappen

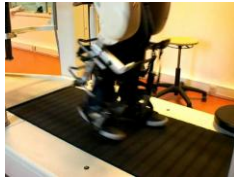
- 2006: eerste Lokomat naar Nederland
- 2008: REcovery of Walking Ability using a Robotic Device (REWARD)
  - » Promotieonderzoek Michiel van Nunen, FBW-Reade
  - » Effectstudie: incomplete dwarslaesie en CVA
  - » Ondersteunende studies: intensiteit en spieractiviteit

2) Te nemen stappen

- Wat weten we nog niet?
- Samenwerking: multicenter studie
- Klinimetrie; cohortstudies, RCTs

Genomen Stappen

- Na neurologisch letsel **aangedane loopfunctie**
- Herstel lopen is een **belangrijke droom/doel**
- Volgens sommigen daarom intensief oefenen van belang

- Laatste 10jr: robotondersteund lopen, vb Lokomattherapie
- Snelheid, aantal stappen en duur ↑
- Literatuur: conflicterende resultaten
- Vragen ook: 2 keer per week trainen voldoende; langetermijneffecten
- Doel: wat zijn de effecten van Lokomattherapie op loopvaardigheid bij mensen met beperkte loopfunctie?

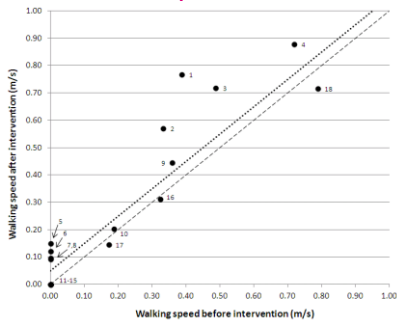

Methode REWARD Dwarslaesie

- Incomplete dwarslaesie :
- N=18; TSI 2.4±7.4;
- 24 trainingen, (lieftst 2x p/week)
  - Op bepaalde snelheid Lokomat zo veel mogelijk uitzetten
- Eventueel met 2x 30 min FT
- Geen controlegroep
- Voor en nameting van:
  - Loopsnelheid, Balans, FAC, Hoffer, WISCI, RMI, TUG, QOL

Loopsnelheid

5

Klinische scores

Table 3: Changes in clinical test scores and corresponding P-values (Wilcoxon signed rank test)

	At start of intervention median (IQR)	After intervention median (IQR)	p-value	Change	
				Median (IQR)	Average (SD)
RMI (0-14)	6 (3)	7 (4)	0.04	0 (1.3)	+0.8 (1.5)
BBS (0-56)	14 (9)	13 (13)	0.07	0 (0)	+0.8 (2.0)
FAC (0-5)	3 (4.0)	4 (4)	0.10	0 (0)	+0.2 (0.6)
WISCI II (0-20)	9 (8)	9 (7)	0.11	0 (0)	+1.2 (3.4)
Hoffer(1-4)	2 (1)	2 (2)	0.16	0 (0)	+0.1 (0.3)

Conclusie

Lokomat lijkt wat effect in loopvaardigheid te hebben....

...Maar dit effect is niet groot/ leidt meestal niet tot functionele verbeteringen

Waarom willen patiënten doorgaan met de training?

Veranderingen die ik de laatste 3 maanden tijdens het trainen op de Lokomat in combinatie met fysiotherapie heb opgemerkt:

- meer energie
- meer zin om actief te zijn
- geen dikke voeten meer
- minder zenuwpijn
- energie om weer te koken en goed te eten
- makkelijker staan (i.v.m. incontinentie belangrijk voor onafhankelijkheid)
- vaker spontaan plassen en beter uitplassen
- ontlasting regelmatig (minder clyma's)
- meer seksueel gevoel
- soms staande douchen
- lopen oefenen ook met dictus band en op blote voeten
- meer zin in sociale contacten
- weer meer zin om voor mij interessante onderwerpen op verschillende manieren te bestuderen
- weer meer open om naar andermans problemen te luisteren en feedback te geven
- heb voor het eerst weer aan een hele dag workshop meegeedaan en op de planning staan nog meer
- op vakantie 2x zwemmen op een dag (vroeger kon hooguit 1x ivm gebrek aan energie)
- vaker uitjes ook met scootmobiel

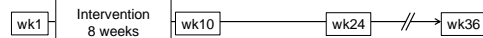
RCT evaluating the effectiveness of robot-assisted treadmill training in restoring walking ability of stroke patients

Michiel van Nunen

Methods

Design

Participants

- 30 (first ever) stroke patient:
- Involved in inpatient rehabilitation
- FAC $\leq$ 3 at the start of the intervention

Conventional (CPT)
(n=16)

3.5 hrs/wk

Outcome measures

- Primary: Walking speed (10m walk test)
- Function Ambulation Category (FAC)
- Berg Balance Score (BBS)
- Rivermead Mobility Index (RMI)
- Fugl-Meyer leg assessment (FM-leg)

Lokomat (LT)
(n=14)

2 hrs/wk LT
+ 1.5 hrs/wk CPT

Results (post-intervention)

	Lokomat n=16	Conventional n=14	P*
Walking speed			
baseline	0.08 (0.10)	0.10 (0.14)	.65
Δ at post-intervention	0.20 (0.16)	0.17 (0.17)	.57
FAC			
baseline	1.69 (0.79)	1.43 (0.94)	.45*
Δ at post-intervention	1.25 (0.58)	1.29 (0.99)	.98
BBS			
baseline	20.8 (11.5)	18.1 (13.0)	.27*
Δ at post-intervention	14.4 (9.5)	15.0 (9.6)	.94
RMI			
baseline	5.4 (1.5)	4.6 (1.7)	.40*
Δ at post-intervention	3.8 (2.0)	3.8 (2.0)	.78
FM leg			
baseline	12.7 (4.9)	11.8 (5.4)	.69*
Δ at post-intervention	2.6 (1.9)	3.1 (2.0)	.44

*P value obtained from Mann Whitney U test
*P values represent between-group differences.
 Δ Indicate change in outcome measure from baseline

Results (follow-up) and Conclusion

Follow-up:

- No differences in improvements relative to baseline at wk24 and wk36 between groups
- No differences in improvements relative to wk10 at wk24 and wk36 between groups

This intervention with Lokomat is as effective as conventional overground therapy in improving walking ability in stroke patients

Effectiveness of robot-assisted treadmill training in strengthening of the leg muscles of stroke patients: results of an RCT

Michiel van Nunen

RCT evaluating the effectiveness of robot-assisted treadmill training in restoring walking ability of stroke patients

VU UNIVERSITY AMSTERDAM
LOOKING FURTHER

Reade
move research institute amsterdam

Introduction and methods

Aim: To investigate the effectiveness of Lokomat therapy in improving the strength of the legs of stroke patients.

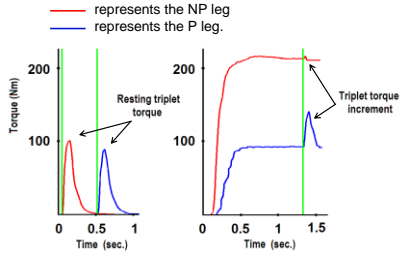
Outcome measures

- Maximal voluntary isometric torque of
  - knee extensors (MVText)
  - knee flexors (MVTflex)
- Electrically stimulated torque of the knee extensors
- Voluntary activation (VA) of the knee extensors using superimposed stimulation

VU UNIVERSITY AMSTERDAM
Faculty of Human Movement Sciences

Methods: superimposed stimulation technique

— represents the NP leg
— represents the P leg.

Resting triplet torque

Triplet torque increment

Voluntary activation (VA) is calculated using the formula:
 $VA = 100 - (\text{Triplet torque increment} / \text{Resting triplet torque}) \times 100$

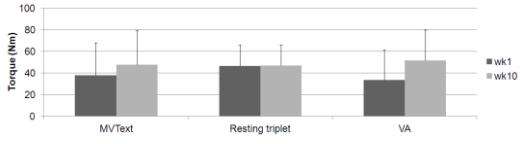
Results

In the **non-paretic** leg:

- No significant improvement in MVText, MVTflex, resting triplet and VA

In the **paretic** leg (fig):

- MVText: $38 \pm 30 \text{ Nm}$ to $47 \pm 31 \text{ Nm}$, +27%
- VA : $33 \pm 28\%$ to $51 \pm 29\%$, +55%
- No significant improvement in resting triplet and MVTflex

There were no differences in improvements between groups

Conclusions

The improvement in paretic knee extensor strength can be attributed to improved activation rather than improved intrinsic muscle strength

Robot-assisted treadmill training seems not to elicit different muscle adaptations than conventional (overground) therapy

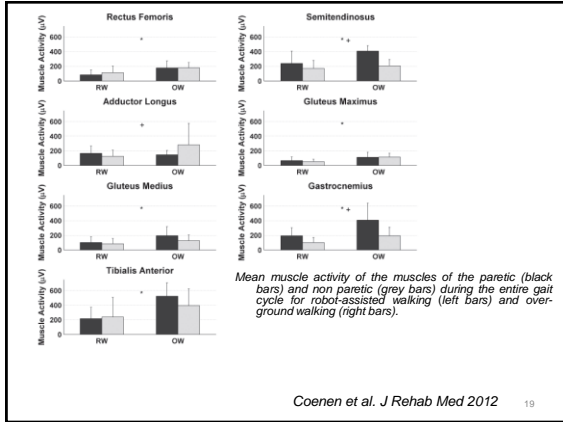
funded by the dutch heart foundation

m.vannunen@fbw.vu.nl

VU UNIVERSITY AMSTERDAM
Faculty of Human Movement Sciences

Ondersteunende studies

- Spieractiviteit
- Inspanningsintensiteit

Inspanningsintensiteit

- Van Nunen et al. JRRD 2012 (in press):
  - For CVA patients, exercise intensity did not reach recommended levels (30% HRR) for aerobic training during Lokomat walking. Furthermore, exercise intensity during walking in the Lokomat device (9.3 ± 1.6 ml/min/kg) was lower than during overground walking (10.4 ± 1.3 ml/min/kg).

Inspanningsintensiteit

- Hoekstra, Van Nunen, et al. 2012 Submitted.
  - In 10 SCI: low exercise intensity of the training program

ASCR™ guidelines: 30-45% VO_{2R}

ASCR™ guidelines: 30-45% HRR

21

Samenvattend

- Voor **Dwarslaesie**: Lokomat heeft klein effect op functie en is mogelijk van meerwaarde vanwege de secundaire effecten
- Voor **CVA**: Effecten Lokomat niet anders dan conventionele therapie, maar nog steeds onduidelijk of er voordeel is voor subcategorieën of vroeg inzetten van de Lokomat
- Spieractiviteit en inspanningsintensiteit mogelijk nog niet optimaal

Te Nemen Stappen

Nog niet duidelijk:

- wie er vooral gebaat is bij deze therapievorm
- welke effecten er bij wie kunnen optreden
- hoe deze therapie geoptimaliseerd kan worden
- wat de kosteneffectiviteit is

1. Voor wie is deze therapie nuttig en zinvol?
  - Aandoening: dwarslaesie, NAH, CP/kinderen, overig.
  - Mate van aandoening [aard van het bewegingsprobleem; rol van parese, spasticiteit, coördinatieve problemen/apraxie, cognitieve factoren, etc.]
  - Tijdstip na ontstaan aandoening; fase van revalidatie
  - Andere factoren (nog te bepalen; bijv leeftijd, geslacht, etc.)

2. Welke uitkomstmaten kunnen positief beïnvloed worden door deze therapie en in welke mate?

- Mobiliteit (functionele loopvaardigheid, balans, conditie, spierkracht, coordinatie, kwaliteit looppatroon)
- QoL/welbevinden
- Secundaire complicaties

3. Hoe kan deze therapie geoptimaliseerd worden? [ook: in combinatie met andere trainingsvormen (bijv overground)]

- Volume (frequentie en duur)
- Intensiteit (mate van inspanning) [= snelheid + duur sessie + hoeveelheid ondersteuning afgezet tegen capaciteit van de patiënt?]
- Duur programma
- Instellingen
  - mate van ondersteuning
  - soort ondersteuning (bijv. verschillen Lokomat-Lopes)
  - snelheid

4. Wat is de kosteneffectiviteit (doelmatigheid) van deze therapie?

- Opbrengsten-kosten
- Belasting therapeuten (fysiek en psychisch)
- Organisatie

Wat te doen?

- Multicenteronderzoeksprogramma
- Korte termijn:
  - Vastleggen pertinente gegevens:
    - klinimetrie, informatie over het protocol en belangrijke patiëntgegevens
    - Uitkomstmaten (ICF)
    - Goede afspraken nodig
  - Literatuuronderzoek (samenvoegen van bestaande reviews?)
  - Onderzoeksvragen bedenken
- Iets minder korte termijn
  - Subsidieaanvragen
  - Onderzoek, incl. RCTs

Multicenteronderzoeksprogramma Overwegingen

- Lokomat of Lopes of..
- Ook andere looptherapie (BWSTT, overground, ..)
- Verschillende diagnosegroepen (NAH, SCI, CP, amputatie, ..), veel deelnemers
- Prospectief cohortonderzoek met variabele meetmomenten
- Zelfde meetmethodes, maar therapie NIET standaardiseren
- Meetmomenten en –frequentie niet standaardiseren
- Variabelen meenemen die mechanismen kunnen verklaren
- Alles goed gedocumenteerd
- Verscheidene deelprojecten, waaronder RCTs, mogelijk
- Database
- Statistische modelanalyses

Stand van Zaken

- Lokomat in Reade (Amsterdam), De Hoogstraat (Utrecht), Beetersterwaag, Rijndam (Rotterdam), Maartenskliniek (Nijmegen)
- Lopes in UT/Roessingh (Enschede)
- Gebruikersbijeenkomst
- Werkgroep gevormd met deelnemers alle centra
- Overleg
  - Klinimetrie
  - Onderzoeksvragen
- Start voorbereiden onderzoeksprogramma en subsidieaanvraag

Centra en werkgroepleden

- **Reade/VU-FBW.** Janneke Stolwijk, Thomas Janssen
- **Hoogstraat.** Sacha van Langeveld, Marcel Post
- **Maartenskliniek.** Hennie Rijken, Brenda Groen
- **Rijndam/Erasmus MC.** Hans Bussmann, Gerard Ribbers
- **Rev.Friesland/UMCG.** Anne-Marijke Boonstra, Rob den Otter
- **UT/Roessingh.** Jaap Buurke, Edwin van Asseldonk

Conclusie

- **Stappen genomen**
  - Promotieonderzoek Michiel van Nunen, promotie begin 2013
  - 5 Lokomats in Nederland, 1 Lopes
  - Werkgroep gevormd
- **Te nemen stappen**
  - Implementatie klinimetrie en dataverzameling
  - Onderzoeksprogramma opstellen
  - Subsidie aanvragen
- **Samenwerking essentieel**
  - Prachtig voorbeeld: Onderzoeksprogramma "Functionele belasting...met een dwarslaesie"